

Inspiratie in beeld

expositie van geestelijk verzorgers

door: Mw. Joke Hoiting*

Het is niet bepaald gebruikelijk dat geestelijk verzorgers communiceren over hun eigen inspiratiebronnen, zeker niet in de context van hun eigen werkomgeving. Om deze reden is het initiatief van de collega's van het Slotervaartziekenhuis in Amsterdam bijzonder. Zij brachten de bronnen die hen vanuit hun eigen traditie inspireren letterlijk in beeld. Collega Joke Hoiting, één van de leden van het team, doet hiervan verslag.

Inleiding

Ter gelegenheid van de opening van een stilte-ruimte in het Slotervaartziekenhuis in Amsterdam, hebben de vier geestelijke verzorgers een expositie georganiseerd over hun eigen inspiratiebronnen. Het ziekenhuis heeft een algemene signatuur en het team geestelijke verzorging is samengesteld uit een predikant, een humanist, een imam en een Rooms-katholieke pastor.

Ieder van hen zocht drie of vier kunstwerken uit, die vervolgens door de medisch fotograaf werden gefotografeerd en onder regie van de bibliothecaris werden ingelijst. Gedurende de drie voorjaarsmaanden werden deze foto's tentoongesteld in de centrale hal van het ziekenhuis. In totaal hingen er dertien beeldende werken en twee gedichten. Alles op A3-formaat, behalve de drie werken van de imam, die groter waren.

Daarnaast koos elk van de geestelijke verzorgers enkele driedimensionale werken uit, die te zien waren in vijf vitrines in het midden van diezelfde hal. In deze ruimte, waar alle liften op uitkomen, exposeren het gehele jaar door diverse kunstenaars. Omdat een expositie van deze aard niet alledaags is, hadden de geestelijke verzorgers onder andere

door middel van een groepsfoto enige uitleg gegeven over de bedoeling van hun expositie. Ter ondersteuning was er tevens een tijdsbalk ingelijst met de jaartallen van het ontstaan van de verschillende godsdiensten en het humanisme. Hiermee wilden de geestelijk verzorgers duidelijk maken dat zij dragers zijn van een bepaalde traditie.

Er was een schrift, waarin mensen reacties konden schrijven. Daarvan is dankbaar gebruik gemaakt. Hieronder volgt een beschrijving van de verschillende werken en objecten in de eigen bewoordingen van iedere geestelijke verzorger.

De vier werken van de Predikant

1. Een schilderij van Rembrandt, met als thema: 'De thuiskomst van de verloren zoon' (Vgl. Lucas 15:11-32).

Als protestants geestelijk verzorger ben ik vertrouwd met de bijbelverhalen en bijbelse legenden. Om mijn werk in het ziekenhuis te symboliseren en te visualiseren heb ik dit schilderij gekozen. Het verbeeldt de troost, die geboden wordt en het mogen schuilen voor het leed als dat te zwaar wordt om alleen te dragen. De Nederlands-Amerikaanse theoloog Henri Nou-

wen gebruikte deze afbeelding voor zijn boek met de titel *Eindelijk thuis*.

2. Een schilderij van Jheronimus Bosch, dat de heilige Christophorus verbeeldt.
De legende van Christoffor of Christoffel, zoals hij ook wel genoemd wordt, gaat over de reus die het Christuskind over de rivier draagt. Maar midden in de stroom wordt deze een kolkende rivier en draagt het Christuskind op zijn beurt de reus.
Voor mij verbeeldt het schilderij, dat je in tijden van nood, ziekte of eenzaamheid gedragen blijkt te worden of dat je zelf een drager kunt zijn voor een ander zonder dat je dat beseft.
3. Een foto uit de Volkskrant van een Joods en een Palestijns jongetje, met de armen om elkaars schouder. Zij zijn kennelijk vriendjes, wat op dit moment volstrekt niet vanzelfsprekend is. Het is een beeld van verzoening, die toch altijd weer mogelijk blijkt. En van uitzicht op hoop.
4. Een gedicht met als titel 'God van vrede'.

In de vitrines heb ik het boek *Eindelijk thuis* van Henri Nouwen neergelegd met 'de legende van Christoffor'. Verder twee kinderbijbels: van Nico ter Linden, 'Koning op een ezel' en de door Annemarie van Haeringen geïllustreerde bijbel van mevrouw Cramer-Schaap. Gedurende de gehele periode van de expositie heb ik iedere week een andere illustratie uit deze bijbels getoond. Ik koos telkens illustraties die pasten bij voor de bezoeker eventueel bekende verhalen. Veel (oudere) mensen kennen uit hun jeugd die prachtige oude verhalen nog. Tenslotte heb ik er ter versiering nog een doosje Lieve Heersbeestjes-chocolaatjes bij geplaatst.

De vijf werken van de Humanist

1. 'Danser', een foto van een beeld van Henk Visch, gemaakt in 1992. Het beeld staat op het dak van één van de gebouwen van de Oranje

Nassau Kazerne tegenover het Tropenmuseum in Amsterdam. Per etmaal schuift de 'Danser' iedere nacht via een rail twintig centimeter op. Voor mij is het een symbool van de 'Vrije Mens', die uitsluitend vanuit zijn eigen geweten én verantwoordelijkheidsgevoel zin geeft aan zijn leven in nauwe verbondenheid met zijn medemens.

2. Twee stammen van bomen, die elkaar ogenschijnlijk omarmen. De foto is gemaakt door mijzelf en drukt verbondenheid uit met 'het al omringende'. Mensen, planten, dieren, zon, maan en sterren; ze horen bij elkaar, hebben zich ontwikkeld uit elkaar en kunnen niet zonder elkaar. De mens heeft de grootste verantwoordelijkheid voor de zorg van kwaliteit van al dit leven.
3. Een foto van twee balletdanseresjes in mooie blauwe jurken, die tijdens een Humanistische Midwinterviering in het ziekenhuis een dans uitvoeren temidden van patiënten in bedden. Ook humanisten voeren rituelen uit. Alleen zijn deze rituelen op maat gesneden. De vier jaargetijden kunnen een belangrijke bron van inspiratie zijn. Want alles wat buiten de mens is, weerspiegelt zich in het innerlijk van de mens. Met andere woorden: buiten kan het winter zijn, maar ook binnen in de mens. Net zo goed kan het buiten winter zijn, maar zomer in het innerlijk van de mens.
4. 'Levensloop'. Een foto, afkomstig uit het maandblad *De Humanist*, toont een oudere vrouw die, zittend op een stoel uit het raam kijkt. Achter haar bevindt zich een foto van een jongere echtgenoot. Aan de zijkant staat een tekst van György Konrad: 'Op de vraag naar de zin van het leven, antwoordt ieder met zijn levensloop'.
Van ieder mens is er maar één. En ieder mens leeft zijn leven op zijn eigen unieke wijze en

maakt ervan wat hij ervan kan maken binnen de mogelijkheden en omstandigheden die hij heeft. Dat vormt zijn levensverhaal en daarin schuilt de waarde en de zin van zijn leven.

5. Een gedicht met als eerste regel: 'Sta maar niet aan mijn graf te wenen'. Het gedicht is gevonden in een envelop, achtergelaten door Stephan Cummins, een Engelse soldaat die in 1989 omkwam toen zijn auto in Londonderry door een mijn werd opgeblazen. De herkomst is onbekend.

De drie niveaus die ik in de vitrine ter beschikking had, heb ik van boven naar beneden, als volgt gebruikt:

1. Een boek van Harm Visser met elf interviews over ongelof met als titel 'Leven zonder God' en een tekst over 'Menselijke waardigheid'.
2. Liggend een roodbruin getinte foto van een Afrikaanse vrouw met haar baby. Daarop had ik twee pakken Max Havelaar koffie geplaatst in de kleuren rood en groen, verbonden door een goudkleurige ketting, die in tweeën gebroken was. En een klein melkwit vaasje met verse gele bloemen erin. Als tekst stond daarbij 'Humanisme stelt zich kritisch op tegen uitbuiting en de grote graaicultuur. De kwaliteit van leven wordt bepaald door de zwakste schakel'.
3. Op geel karton had ik een paar mooie volkoren broodjes met veel zaadjes geplaatst. Rondom het brood waren (zonne)stralen gemaakt van maanzaad, met aan de onderkant de tekst: 'Wat kan een sterf'lijk mens beter wensen, dan koren op 't veld en brood en vrede voor alle mensen'. Deze tekst staat op alle gele broodzakken van volkorenbakker Hartog in Amsterdam. Op het brood stond een klein vlaggetje met de tekst 'wortels en waarden'.

De drie werken van de Imam

1. Een Islamitische kalligrafie voorstellende: 'De vrouw is het intens stralende licht van God op aarde'. De tekst is afkomstig uit een boek van een Turkse Sufimeester Mawlana Rumi. God heeft ook in de Koran speciale aandacht voor de vrouw.
2. Een kalligrafisch geschilderd citaat in het Kufi uit een dichtbundel van een anonieme Islamitische geleerde. Met als tekst *Al-hoeb al-wadoed*. (Liefde is één van de namen van God of Allah). Literaire gedichten speelden in de Islamitische godsdienstbeleving een prominente rol.
3. Een Islamitisch miniatuur dat een soort sprookjeslandschap verbeeldt in de kleuren geel, goud en wit, met bloemen. En met kleurig geklede en vrolijke mannen, die met muziekinstrumenten lopen of te paard, zitten. Ondanks de tegenstrijdige uitspraken over het maken van beelden, is de miniatuurkunst heel populair in de Islam. De gezichten van de profeten worden meestal niet geschilderd, omdat dát niet is toegestaan. Ik heb met deze drie werken de liefdevolle barmhartigheid van de Islam tot uitdrukking willen brengen.

In de vitrines heb ik een rozenkrans (*tasbih* genaamd) neergelegd, een antieke houten leestafel voor de Koran en een houten tafeldecoratie geplaatst. Dit heet een *wad* en is versierd met Arabisch gestileerde letters voor Allah.

De drie werken van de Rooms-katholieke pastor

1. Een voorstelling van Franciscus van Assisi. Franciscus vertegenwoordigt de uitdrukking van de goedheid van de schepping. Franciscus leefde in een periode van kentering van een

rurale maatschappij naar een verstedelijkte samenleving. Hij zette een nieuwe geestelijke beweging in gang, die zich in navolging van Christus, richtte op onthechting. Hij ging hierbij uit van de goedheid van de schepping.

Franciscus kwam uit een welgesteld milieu. Zijn vader was een stoffenkoopman. Franciscus kon zich niet thuis voelen in een milieu waarin geld en macht als voornaamste werden gewaardeerd. Hij ontrok zich aan de oppervlakkigheid van de rijkdom en aan de rivaliteit, twisten en oorlogvoering die deze met zich meebrengen. Hij ging daarin heel ver door zijn eigen vader te onteigenen. Hij wilde niets meer hebben van zijn familie, zelfs niet zijn kleren. Hij voelde zich geroepen tot ascese en tot het bevestigen van de menselijkheid en het goede in elk schepsel.

Hij had een bijzondere verhouding tot alles wat leeft. Hij sprak tot de vogels, maakte de wilde wolf tam. Hij beschouwde de zon en de maan als broer en zus. De schepping was voor hem de uitdrukking van levenskracht en van Gods werking in deze wereld. Franciscus zong met alles wat leeft en dankte de Schepper.

2. Het kruis uit het San Damianokerkje, dat weer is opgebouwd door Franciscus van Assisi. Dit kruis maakte deel uit van het tot ruïne vervallen kerkje van San Damiano. Franciscus zag het als zijn opdracht dit kerkje te herstellen. Dit zag hij ook als metafoor voor het herstellen van de waarden en normen van een inerval geraakte religiositeit en van de houding van haar vertegenwoordigers in zijn dagen. Ik voel me verbonden met de Franciscaanse sfeer. Dit kruis drukt het resultaat van volledige overgave uit. Het is bijzonder omdat Jezus hier niet aan het kruis hangt, maar er rechtop op een voetenbankje tegen aan staat, waardoor zijn armen licht gebogen zijn. Hij draagt geen doornenkroon, maar zijn gezicht wordt

door een heldere stralenkrans verlicht. Dit kruis geeft niet de lijdende stervende, maar de verheerlijkte Heer weer, die door de dood heen verzezen is. Voor mij betekent dit de vernieuwing van het leven en vormt de basis van hoop. De voorstelling van Franciscus van Assisi en het kruis van het San Damianokerkje horen bij elkaar.

3. Een icoon van Maria. De derde foto is van Maria, de leven gevende Moeder Gods. De icoon van Maria is een belangrijke icoon uit de Orthodoxe traditie van het Christendom. Voor mij is God onbenoembaar. Maria staat binnen deze wereld model voor het vrouwelijke aspect van het religieuze. Dus eigenlijk voor de creatie en de daaruit voortvloeiende nieuwheid en de voortdurende vernieuwing in de mens en de menswording in onze wereld. Maria op deze icoon draagt het Christuskind op de linkerarm en wijst met de rechterhand op Hem. Hij is de Weg ten Leven. 'Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven' (Joh. 14:6). Volgens overlevering zou deze icoon vanuit Byzantium in 1046 naar Rusland zijn gekomen door een huwelijk van een Byzantijnse prinses met een Russische prins.

In de vitrine heb ik nogmaals een Mariabeeld opgenomen en enkele voorwerpen die in de ambtsuitoefening worden gebruikt, zoals een pixus (doosje waarin het geconsacreerde brood wordt bewaard of naar patiënten wordt gebracht) en een doosje met heilige olie voor het sacrament van de zieken. Tevens waren er een paar rozenkransen (als tekens van devotie), een bijbel (met de boodschap van het Christendom) en een wijwaterkwast (om de sacramenten mee te representeren) geplaatst.

* Mw. Joke Hoiting is (humanistisch) geestelijk verzorger in het Slotervaartziekenhuis in Amsterdam. De tentoonstelling waarvan zij verslag doet is ook door derden te huur.